

Szvorák Katalin laudáció

Népdalénekes előadóművészeinknek általában a hangjukat, a torkukban zengő organont, előadásmódjukat szoktuk dicsérni, holott jó esetben nemcsak „hangművészek”, nemcsak előadók ők, hanem alkotók is: ahogy előadásaikban az előadott dalokat egymás mellé helyezik, hangjuk modulálásával jelentésben és jelentőségben megemelik vagy hátrább sorolják őket, a motívumaikat ellenpontrendszerbe szervezik, az maga is alkotás.

S erre a sajátos alkotásmódra éppen jelen ünnepeltünk, Szvorák Katalin nemrég megjelent, *Ahonan elindultam...* című lemezét hallgatva eszméltem rá: ahogyan énekművésznünk a palóc nédalok s népmesék egymásutánját megkomponálja, az, ha távolról is, engem az egykori Lönnrot Illés *Kalevalájának* születésmódjára emlékeztet. A „finn Homérosz” is úgy fogta új kompozícióba az addig külön-külön létező népdalokat, hősénekeket, teremtésmítoszokat, hogy azok végül egységes történetet és világképet rajzoltak ki. Magam is Palócország szülöttje lévén, többnyire otthonról ismerem Szvorák Kati repertoárját, de az ő kompozíciójában az ismert palóc opusok is egészen új jelentéseket képesek sugallni.

Csakhogy az ő „Kalevalájában” a dalos Vejnemöjnen is ő, s a folklóranyagot összeállító Lönnrot Illés is.

Elismerem, magas hangfekvésben kezdtem a laudációmat, de ha a Kossuth- és Liszt Ferenc-díjas Szvorák Katalinról hitelesen akarunk szólni, már nem adhatjuk alább a felsőfoknál.

Pedig valamikor, természetesen, ő is volt pályakezdő.

Az 1970-es évek elején-közepén mint fiatal, pinci-losonci-füleki leányzó, magnóval a hátizsákjában, biciklin járta be a nógrádi-gömöri palócság tájait, s a palóc népi énekeseket, nótafákat hallgatva lassan ő maga is énekessé cseperedett.

Azóta sok víz lefolyt a Sajón és a Rimán, de még a Losonc mellett folydogáló Kriván-patakon is, s a pinci-losonci-füleki leányból országos hírű-jelentőségű népdalénekes, Palócország énekes nagykövete, messzehangzó népi organonja lett.

Szvorák Katalin a dalaiban, gyűjtéseiben, lemezein visszavarázsolja gyermek- és ifjúkora Görbeországát (Mikszáth nevezte így a palócok hegyes-dombos tájait), torkának csodás hangszerével azok számára is megszólaltatja az ennek az immár térben s időben is távoli világnak a sajátos zenéjét, költészetét, nyelvét, akik nem ott születtek. Énekeiből, meséiből árad a szülőföld szeretete, a gyökerek ereje, a gyermekkor törölhetetlensége, a juhász ősök szabadságélménye, csillagokat fürkésző bölcsessége, a nógrádi-gömöri lankák hangulata, s így végül az egész életmű egyetlen jól komponált, nagy erejű vallomás, szeretet-üzenet a palócokról a palócoknak, az egyetemes magyarságnak, sőt a nagyvilágnak.

Igen, nem túlzok, a nagyvilágnak is, hisz Szvorák Katalin pályájának elmúlt negyven éve alatt negyvenöt országban koncertezett, énekelt, több nyelven is, terjesztette a magyar tájak és az egész Kárpát-medence népeinek dalait, kultúráját.

Az emberiség szellemi örökségének az a része, amelyet mindközönségesen népköltészetnek nevezünk, már rég testes kötetekbe van gyűjtve, s ezek a kötetek könyvespolcainkon Homérosz, Dante és Goethe művei mellett foglalnak helyet, de hogy immár a lelkünkben is a nagy klasszikusaink mellett állnak, az Szvorák Katalinnak s a hozzá hasonló formátumú előadó-alkotó művészeknek köszönhető.

S befejezésül az átfogó aperçu-n belül még egy lelkesítő észrevétel: ha az utóbbi időben a magyar kulturális érdeklődés a korábbi kizárólagos Erdély-kultusztól kicsit a Hamvas Béla által "Északi Géniusznak" nevezett felvidéki szellemiség felé fordult, az részben (azaz más összetevők mellett) Szvorák Katalin tevékenységének is köszönhető.

Amint látjuk, bőségesen van mit köszönnünk Szvorák Katalinnak. Hangos és nagy köszönet hát neki!

S én azt a felemelő gesztust is ezen egyetemes köszönet részeként értékelem, amellyel a Magyar Örökség és Európa Egyesület e percekben Magyar Örökség-díjban részesíti ünnepeltünket.

És természetesen, úgy is, mint Szvorák Kati földije és tevékenységének őszinte tisztelője, szívből gratulálok a művésznő szép és megérdemelt legújabb díjához.

Tőzsér Árpád